

WSTĘP

Człowiek od zawsze interesował się takimi dziedzinami życia, w których mógł rywalizować z innymi, by ukazać swoją wielkość i siłę, a dodatkowo przy tym dobrze się bawić. Współczesny sport wydaje się spełniać takie oczekiwania. Jego dynamiczny rozwój, szczególnie w ostatnich latach, jest spowodowany coraz większą dostępnością dla szerszej publiczności, a także tym, że przybrał on postać ludyczną i poniekąd stał się sposobem życia, co – z kolei – powoduje zainteresowanie nim wielu firm i instytucji.

W sporcie jest coś zdumiewającego. Posiada on pewną siłę przyciągania, która na czas igrzysk czy mistrzostw jest w stanie zawładnąć umysły i serca milionów ludzi, nawet tych, którzy na co dzień nie interesują się nim. Takie widowisko może przenieść w świat nierealnych marzeń, identyfikacji ze swoim idolem, za którego kibic jest gotowy oddać życie. Ponadto, w sporcie można zauważyć zarówno radość, jak i smutek, dobro i zło, zwycięstwo i porażkę, wysiłek, ból i trudne czasami do zniesienia zmęczenie. Sport przypomina ludziom zwyczajne ludzkie życie zmagające się z cierpieniem, chorobą, ale również radością i przyjaźnią. Stąd też wielkie imprezy sportowe, takie jak igrzyska olimpijskie czy mistrzostwa świata, potrafią zgromadzić na trybunach tysiące ludzi i miliony przed telewizorami, zafascynowanych ponadludzkim wysiłkiem atletów.

Obok podziwu i fascynacji współczesnym sportem, pojawiają się również związane z nim pewne wątpliwości natury moralnej. Sport zawodowy zaczyna przekraczać ludzkie granice i możliwości. Niebotyczne sumy pieniężne, które sport pochłania, wysokie kontrakty, powodują u sportowców i trenerów zagubienie obiektywnej hierarchii wartości. Walka o kolejny rekord czy tytuł jest nie tylko walką o zwycięstwo, lecz walką o pieniądze i sławę. Niemoc organizmu, który odmawia posłuszeństwa, jest tłumiona nadzieją, że nikt się nie dowie, i skłania do nieuczciwego i nielegalnego wspomaganie przez środki dopingujące. Poza tym sport nie dotyczy tylko klubów sportowych, czy reprezentacji narodowych, zaczyna się on o wiele wcześniej, bo w szkole, w rodzinie. To często z małych społeczności wystają wielcy mistrzowie o nieprzeciętnym talencie, którzy rzuceni w nurt wielkiego

świata nie potrafią się odnaleźć lub nie są w stanie być wiernym swoim zasadom czy wartościom. W takich momentach muszą zostać postawione ważne pytania, jakie są granice wydolności ludzkiego organizmu, jaki cel ma sport oraz czy można go opisać i ocenić w pespektywie kategorii aksjologicznych?

Powyższe dylematy natury moralnej stały się motywem powstania niniejszej publikacji. Jej podstawowym celem jest ukazanie najważniejszych wymiarów współczesnego sportu, czyli – innymi słowy – podjęcie niełatwej próby nakreślenia zrębów aksjologii sportu z perspektywy teologicznomoralnej. Stąd też wykorzystano typowe dla tego rodzaju opracowań metody badawcze. Ponieważ celem pierwszego rozdziału jest ukazanie źródeł sportu i jego rozwoju na przestrzeni wieków, dlatego w pierwszej kolejności posłużono się metodą historyczno-analityczną. Analiza starożytnego i nowożytnego olimpizmu, dopełniona przesłankami biblijnymi i nuczaniem Kościoła, stworzy fundament dla dalszej refleksji nad sportem.

W pozostałych dwóch rozdziałach książki przyjęto metodę opisowo-analityczną. Dogłębna analiza materiału źródłowego, szczególnie dotycząca roli i miejsca osoby ludzkiej w kulturze fizycznej i sporcie, pozwala na uchwycenie nie tylko wielu wartości i możliwości, które sport niesie ze sobą, ale daje także szansę głębszego zastanowienia się nad wieloma poważnymi zagrożeniami w sporcie i ze strony sportu. W podsumowaniach rozdziałów, a zwłaszcza w zakończeniu publikacji, zastosowano metodę syntetyczną.

W oparciu o zaprezentowane cele badawcze i przyjęte założenia metodologiczne, w pierwszym rozdziale książki zostanie ukazany proces narodzin sportu i jego rozwój. Szczególna uwaga zostanie poświęcona opisom sportu starożytnego, związanego ściśle ze sportem olimpijskim. Dokładna prezentacja igrzysk rozgrywanych w Olimpii stanie się okazją do ukazania tego, jak ważną rolę odgrywał sport dla tamtych społeczeństw i – co istotne – że posiadał on także wymiar moralny. Ważna będzie także próba odpowiedzi na pytanie, dlaczego, mimo tak wielkiej popularności igrzysk, nastąpił ich kres.

W opisywaniu zarówno historii igrzysk, jak i ich rozwoju nie można rzecz jasna pominąć twórcy nowożytnego olimpizmu, zwanego także neoolimpizmem – Pierre de Coubertina. Wskrzeszając nowożytne olimpiady, chciał wychowywać młode pokolenia ludzi wrażliwych na sztukę, poezję i estetykę poprzez sport pełen pokoju i braterstwa. To jego upór i starania doprowadziły w 1896 r. do zorganizowania pierwszych nowożytnych igrzysk olimpijskich rozgrywanych nie gdzie indziej, jak tylko w kolebce olimpizmu – w Atenach. Powyższa okoliczność stanie się zachętą do omówienia pierwszych igrzysk olimpijskich oraz przedstawienia wielkiego rozwoju dyscyplin wchodzących w skład rywalizacji olimpijskich.

Warto i tu również postawić pytanie, dlaczego, mimo tak energicznego rozwoju olimpizmu w XX wieku, idea pokoju, która miała być nadrzędną cechą i celem igrzysk, została pokonana przez wojny, konflikty rasowe i polityczne, a w ostatnich

latach również finansowe? Dlatego też, dla właściwej oceny tej historii, zostanie podjęta próba odwołania się do nauczania Kościoła. W pierwszym rzędzie przyjdzie sięgnąć do Pisma Świętego, w którym wprawdzie nie mówi się bezpośrednio o sporcie, to jednak występują pewne istotne elementy akceptacji sportu. Myśl ta zostanie również podjęta przez Ojców Kościoła. Choć sport nie był szczególnym motywem ich nauczania, to jednak warto odwołać się do ich wizji cielesności i ducha w odniesieniu do wszelkich ćwiczeń fizycznych. Istotna rola dla akceptacji sportu zostanie ukazana w nauczaniu papieży ostatniego stulecia, ze szczególnym uwzględnieniem nauczania Jana Pawła II.

W drugim rozdziale, centralnym dla rozważań nad aksjologią sportu, przyjdzie w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na kwestie związane z jego definicją, naturą i istotą. W dalszej części analiz sport zostanie odniesiony do normy personalistycznej. Wskazuje ona, że to właśnie osoba ludzka, posiadająca niezbywalną godność, którą otrzymuje od Boga w akcie stwórczym, staje się kryterium oceny wszelkich działań dotyczących sportu. W tej perspektywie należy przyjąć, że podstawą dla właściwie pojętej aksjologii sportu będzie personalizm chrześcijański.

Działalność sportowa winna zostać także wpisana w realizację całonocnego powołania i wezwanie do doskonałości chrześcijańskiej. Dotyczy to przede wszystkim tych sportowców, którzy uważają siebie za wierzących w Boga. Perspektywa ta będzie rzutować również na inne – omówione w publikacji – antropologiczne wymiary sportu: moralny, zdrowotny, społeczny, wychowawczy, estetyczny i ludyczny.

W rozdziale ostatnim zostaną przedstawione elementy etyki sportu. Szczegółowej analizie zostaną poddane podstawowe zasady, którymi powinien kierować się sport. Potrzeba przedstawienia tych zasad rodzi się z wielu zagrożeń i niebezpieczeństw, których w sporcie jest coraz więcej.

W pierwszej kolejności zostanie zwrócona uwaga na konieczność refleksji etycznej w sporcie. Stanie się to okazją do odpowiedzi na pytanie, do jakich kategorii odwoływać się przy ocenie działań w obszarze sportu? Ze szczególną troską zostanie przedstawiona jedna z podstawowych reguł funkcjonujących w sporcie – *fair play*. Następnie przyjdzie odpowiedzieć na pytanie, na ile fundamentalne zasady życia społecznego: sprawiedliwości, solidarności i dobra wspólnego mogą być potraktowane jako istotne kryteria aktywności sportowej. Oczywiście wszystkie one muszą być odniesione do naczelnej zasady personalizmu.

Ostatnią część książki stanowić będzie naukowa refleksja nad niektórymi zagrożeniami, niebezpieczeństwami czy wręcz dewiacjami, które coraz częściej przenikają do świata sportu. W pierwszej kolejności zostanie podjęty problem dopingu. Dla lepszego zrozumienia zjawiska dopingu zostaną omówione jego rodzaje, skutki oraz podejmowane próby legalizacji.

Jednym z czynników, który może mieć istotny wpływ na stosowanie dopingu w sporcie, jest zapewne coraz większa komercjalizacja sportu i postępująca korupcja.

Analiza tych zjawisk pozwoli ukazać nie zawsze jednoznacznie pozytywne relacje na styku sportu, polityki i biznesu.

Innym zagrożeniem w sporcie, które zostanie poddane etycznej refleksji, jest agresja. Warto dlatego przeanalizować czynniki ją wywołujące oraz poddać ocenie zachowania grupy kibiców i pseudokibiców. Pozwoli to na podejmowanie właściwych reakcji na zaistniałe zjawiska. Należy pamiętać jednak, że oznacza ono nie tylko burdy na stadionach, ale także, co może wydawać się bardziej niepokojące, agresywne zachowania samych sportowców.

Sport nie jest pełny, jeśli nie posiada w sobie dozy ryzyka. Dotyczy to zwłaszcza sportów ekstremalnych. Przedmiotem naukowej refleksji zostaną poddane takie aktywności sportowe, które niejednokrotnie stawiają ludzkie życie na krawędzi. Przyjdzie w niej odpowiedzieć na pytania: dlaczego człowiek decyduje się na taki sport, w którym niebezpieczeństwo utraty życia jest bardzo duże? Jakimi kryteriami ryzykant ocenia wartość swojego zdrowia? Ta część analiz zostanie dopełniona próbą ukazania działań mających na celu dobro sportu: W jaki sposób uczynić sport bardziej ludzkim, a więc takim, który będzie wolny i pełen szacunku dla drugiego człowieka, czyli będzie mu po prostu służył.

Niniejsza publikacja, będąca próbą określenia miejsca i roli sportu w kształtowaniu i przekazywaniu wartości, nie może zrezygnować z profetycznego charakteru, co jest elementem specyficznym dla chrześcijańskiej refleksji nad wieloma obszarami życia społecznego. Sport, poprzez popularność i wpływy, jakimi dysponuje, kształtuje ludzkie postawy i zachowania, a także może stać się czynnikiem wspólnototwórczym. Może to uczynić pod warunkiem, że w pierwszym rzędzie zwróci uwagę – na przywoływaną już wielokrotnie – godność osoby, wpływającej z określonej wizji człowieka stworzonego na podobieństwo Boże. Jako integralna część współczesnego społeczeństwa winien stać się terenem spotkania różnych kultur i religii, jak również miejscem urzeczywistniania się międzyludzkich relacji poprzez przekazywanie dobra, piękna, pokoju i szlachetności.